

Opowieść o miłości nieszczęśliwej i dworskiej

Dzieje Tristana i Izoldy

Geneza *Dziejów Tristana i Izoldy*

- *Dzieje Tristana i Izoldy* należą do dziedzictwa celtyckiego. Celtowie zgodnie ze swoją tradycją nie zapisywali dzieł, ale przekazywali je wyłącznie ustnie, polegając na pamięci druidów i bardów. Dlatego nie jesteśmy w stanie określić, kiedy powstały opowieści o Tristanie i Izoldzie. Pierwszy znany współcześnie zapis pochodzi dopiero z XII wieku, czyli z okresu działalności trubadurów – wędrownych śpiewaków, którzy ocalili wiele celtyckich opowieści. Przekształcili je w nowe fabuły rycerskie, zwane od części ziem francuskich, Półwyspu Bretońskiego, bretońskimi. Dotyczyły one tematyki arturiańskiej. W jej skład wchodziły historie Tristana i Izoldy, króla Artura rycerzy okrągłego stołu. Warto tu zauważyć podobieństwo losów Tristana, Izoldy i króla Marka do losów Lancelota, Ginewry i Króla Artura.
- Obecnie przez nas czytane *Dzieje Tristana i Izoldy* są utworem, który stworzył Joseph Bédier. Zebrał i wydał w opracowaniu na współczesną francuszczyznę wiele arcydzieł średniowiecznej literatury francuskiej, m.in. *Dzieje Tristana i Izoldy* (1900), zrekonstruowane w najpełniejszej postaci.

Dzieje Tristana i Izoldy jako romans rycerski

Utwór ten jest typowym przykładem romansu rycerskiego. Główne cechy charakterystyczne dla tego gatunku literackiego na przykładzie omawianego utworu:

- słowo „dzieje” w tytule wskazuje na chronologiczny układ zdarzeń, bez retrospekcji utwór otwiera informacja o urodzeniu, a kończy o śmierci głównego bohatera – Tristana;
- narracja skupiona na zdarzeniach i przygodach, a nie na rozważaniach psychologicznych, zaś narrator ujawnia swój stosunek do bohaterów, przez co wpływa na odbiór dzieła przez czytelników;
- tematyka osnuta wokół dziejów legendarnych rycerzy, ich czynów, przygód, a przede wszystkim - miłości;
- żywa fabuła, częste zwroty akcji;
- elementy baśniowej fantastyki (olbrzymy, smoki, magiczne eliksiry): samotne oczekiwanie na śmierć i pogodzenie z losem, groźne stwory fantastyczne oraz magia; Tristan stoczył dwie walki z dziwnymi istotami: pierwszą ze smokiem nękającym Irlandię (by zdobyć rękę Izoldy dla swego wuja), a drugą z olbrzymem Urganem Włochatym, nękającym mieszkańców Bretanii (aby móc ofiarować ukochanej zaczarowanego pieska Milusia, kojącego wszystkie ludzkie zgryzoty), miłosny eliksir, którego potężna magiczna moc połączyła na zawsze dwoje kochanków, nikczemny karzeł Frocyn „mały, zły człowieczek” doskonale znał się na tajemnych sztukach, umiał rzekomo nawet wyczytać w gwiazdach w dniu urodzenia dziecka jego przyszły los, motyw odrastającego na grobie głogu, który z miejsca pochówku Tristana sięga grobu Izoldy stanowi baśniowy symbol miłości silniejszej niż śmierć.

Historia Tristana i Izoldy

Tristan to siostrzeniec i wasal króla Kornwalii, Marka. Król chce poślubić właścicielkę złotego włosa i wysyła na poszukiwania Tristana. Rycerz znajduje Izoldę Jasnowłosą i płyną do Kornwalii. W czasie podróży główni bohaterowie wypijają przypadkowo napój miłosny, przygotowany przez matkę królowy dla niej i dla króla Marka.

Od tej chwili Tristan i Izolda zakochują się w sobie. Mimo to odbywają się zaślubiny Jasnowłosej z królem. Kochankowie spotykają się potajemnie. Baronowie donoszą władcy na zakochanych i karzeł Frocyn szykuje podstęp, który pozwoli ich schwytać. Tristan i Izolda zostają skazani na stos, ale cudem udaje im się uciec do puszczy. Po pewnym czasie znajduje ich leśniczy i informuje o tym króla, który idzie do kryjówki kochanków. Gdy widzi ich śpiących, rozdzielonych nagim mieczem (symbol niewinności), ogarnia go litość. Pozwala wrócić Izoldzie na dwór. Tristan żegna ukochaną i przybywa do Bretanii. Żeni się z Izoldą o Białych Dłoniach, cały czas cierpiąc i rozmyślając o Izoldzie Jasnowłosej. Gdy zostaje w walce zraniony zatrutą lancą, prosi swojego przyjaciela, aby pomógł mu zobaczyć ostatni raz ukochaną. Kaherdyn płynie więc po Izoldę Jasnowłosą. Gdy zbliżają się już do brzegu, zazdrosna żona mówi Tristanowi, że statek ma czarną flagę (co miało znaczyć, że nie ma na pokładzie Izoldy Jasnowłosej). Tristan umiera w rozpacz, tak samo zaraz po przybyciu jego ukochana.

Po śmierci kochanków z grobu Tristana wyrasta krzak głogu i łączy go z grobem Izoldy. To symbol wiecznej, prawdziwej i niezniszczalnej miłości.

Trójkąt miłosny – tragizm bohaterów

- **Izolda Złotowłosa** (lub Jasnowłosa)
 - córka króla Irlandii i żona króla Marka,
 - zakochana w Tristanie, kiedy razem na statku wypijają napój miłosny, który dostaje Brangien od swojej królowej a matki Izoldy, a który to przeznaczony jest na noc poślubną nowożeńców,
 - z rozpaczy po śmierci ukochanego sama umiera.
- **Tristan** - jego imię pochodzi od łacińskiego słowa *tristis* - 'smutny', jest zapowiedzią nieszczęśliwych losów bohatera (imię to wybrała mu matka - Blancheflor - gdyż urodził się po śmierci swojego ojca - Riwalena),
 - najlepszy rycerz króla Marka, jego siostrzeniec,
 - pokochał z wzajemnością Izoldę, kiedy wypili napój miłosny.
- **Król Marek** - król Kornwalii, dobry i miłosierny władca, wuj Tristana (matka Tristan była siostrą Marka),
 - poślubił Izoldę Jasnowłosą.

- Tragizm Tristana i Izoldy:
 1. Jeżeli będą razem, skrzywdzą króla Marka, który obojgu jest bliski i jest dobrym człowiekiem.
 2. Jeżeli rozstaną się, będą nieszczęśliwi.
- Bohaterowie znajdują się w sytuacji bez wyjścia, muszą wybierać między dwiema sprzecznymi, ale równorzędnymi racjami: serce (miłość) albo wierność zasadom moralnym, kodeksowi rycerskiemu.

Niemoralność miłości Tristana i Izoldy

- Związek Marka i Izoldy jest zawarty wedle "prawa Rzymu", a więc zgodnie z zasadami Kościoła. Relacja Izoldy i Tristana jest przeciwna chrześcijańskiej moralności wyrażonej w dziewiątym przykazaniu: "Nie pożądaj żony bliźniego słowa".
- Tristana i króla Marka wiążą relacje rodzinne. Tristan jest siostrzeńcem władcy Kornwalii, a więc jego miłość jest wbrew zasadom rodzinnym.
- Tristan jest podwładnym króla Marka, jego rycerzem. Będąc z Izoldą, gwałci etos rycerski, który nakazuje posłuszeństwo względem króla.

Wizja miłości

- **Miłość jest nieobliczalna, niespodziewana, przychodzi nagle i obezwładnia człowieka:** młodzi zakochują się w sobie, wypijając na łodzi, przez przypadek, napój miłosny. Jest on symbolem miłości i siły uczucia, jakie łączy Tristana i Izoldę.
- **Miłość jest pełna sprzeczności, łączy radość i ból:** ich miłość opiera się na paradoksach (rzeczy pozornie niemające sensu, ale po głębszej analizie tego sensu nabierające), ponieważ daje szczęście i cierpienie, daje życie i przynosi śmierć, mimo cierpienia warto kochać, nawet nieszczęśliwie;
- **Miłość wymaga poświęceń, pokonywania przeszkód:** Tristan i Izolda pokonują wiele przeszkód,
- **Miłość przewycięża śmierć:** miłość kończy się śmiercią ukochanych, ale to właśnie wtedy zakochani są razem, a triumf zwycięstwa miłości nad śmiercią symbolizuje głóg, który rośnie z grobu Tristana do grobu jego ukochanej - Izoldy.

Wzór miłości dwornej (dworskiej)

- Miłość dworska to taka, w której rycerz ma swoją damę serca (ten rodzaj miłości narodził się w kulturze dworskiej).
- Rycerz ślubuje kobiecie, stając się jej wasalem (poddanym), służy jej.
- Miłość dworska jest nastawiona na pokonywanie przeszkód i pokonywanie trudności, np. zabicie smoka, pokonanie wroga, zwycięstwo w turnieju.
- Opiera się na rytuałach.
- Kobieta jest idealizowana jako pani serca rycerza.
- Miłość pozamałżeńska.